

تفسیری پیراسته از رأی، آمیخته با حدیث

تفسیر «الصادفی» تألیف ملامحسن فیض کاشانی اثری تفسیری است که بیشتر از روش تفسیر روایی با استفاده از منابع شیعه و اهل سنت بهره برده و به علت اختصار و جامعیت، در زمان‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته است.

تفسیر «الصادفی» تألیف ملامحسن فیض کاشانی اثری تفسیری است که بیشتر از روش تفسیر روایی با استفاده از منابع شیعه و اهل سنت بهره برده و به علت اختصار و جامعیت، در زمان‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته است.

به گزارش ایکننا، تفسیر «الصادفی» تألیف ملامحسن فیض کاشانی اثری تفسیری است که بیشتر از روش تفسیر روایی با استفاده از منابع شیعه و اهل سنت بهره برده و به علت اختصار و جامعیت، در زمان‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته است.

مرحوم فیض کاشانی در این اثر سعی داشته، تفسیری پیراسته از اندیشه‌های گوناگون عرضه کند و از این رو نام «الصادفی» را برای آن برگزیده است.

فیض کاشانی یکی از صاحبان حلقه‌های دانش، معرفت و عرفان قرن یازدهم است که بیش از دوپست اثر در رشته‌های گوناگون از خود برجای گذاشته است. مولف متولد و متوفی در کاشان است. پدرش کتابخانه‌بزرگی در کاشان داشت و خود و فرزندانش، همگی، در دانش‌های زمان خود صاحب نظر شدند.

ملاحسن پس از طی مقدمات، به شیراز رفت و از محضر دو استاد بزرگ عهد خود، سیدماجد صادقی بحرانی و صدرالدین محمد بن ابراهیم شیرازی، بهره جست و به خصوص نزد استاد اخیر، ملاصدرا، تقرب بسیار داشت و به شرف دامادی وی نیز رسید و به فرمان او عنوان قلمی «فیض» را برگزید. همچنین از محضر خلیل قزوینی و محمدصالح مازندرانی نیز کسب علم نمود و در حکمت دنباله رو شیوه استاد و در عرفان بسیار متمایل به اندیشه‌های محی‌الدین عربی بود که به سبب همین طرز تفکر بسیار مورد سرزنش قشریان واقع شد.

انگیزه تألیف تفسیر صافی

تفسیر صافی یکی از معروف‌ترین تفاسیر شیعی است که به زبان عربی بوده و فیض کاشانی در آن به تفسیر تمامی آیات قرآن و ذکر روایات تفسیری آنها پرداخته است. تفسیر مذکور دارای مقدمه‌ای ارزشمند است که مؤلف در آن دیدگاه‌های خویش را بیان کرده و تحلیل و بررسی آن می‌تواند رهیافت، مبانی و روش‌های تفسیری محقق فیض را آشکار سازد.

فیض کاشانی انگیزه نگارش تفسیر صافی را درخواست برخی برادران ایمانی خود مبنی بر نگارش تفسیر قرآن بر اساس بیانات و روایات ائمه معصومین (ع) دانسته و تصریح می‌کند که فهم و تبیین آیات قرآن جز از طریق پیامبر (ص) و اهل بیت آن حضرت (ع) میسر نخواهد بود و در این باب هر آنچه از جانب آنان نباشد، قابل اعتماد و مورد وثوق نیست. از همین روست که رجوع نکردن به پیامبر و اهل بیت (ع) که بیان تفصیلی کلیات آیات قرآن هستند، نوعی تفسیر به رأی محسوب می‌شود و لذا فیض در ادامه ضمن بیان حدیثی از پیامبر اکرم (ص) می‌گوید که هر کس قرآن را تفسیر به رأی کند به خطا رفته است.

طبق روش کلی که مصنف بیان کرده در تفسیر قرآن، ابتدا سوره‌ها را با نام سوره، بیان مکی یا مدنی بودن و تعداد آیات آن آغاز می‌کند. سپس برای تفسیر آیات به سراغ آیات محکم، بعد از آن روایات کتب معتبر شیعه و پس از آن سراغ مصادر اهل سنت برای نقل روایات معصومین (ع) می‌رود. در کنار آن شأن نزول، لغت، قرائت و اعراب آیات را نیز بیان می‌دارد و در نهایت روایاتی در فضل سوره و ثواب قرائت آن نقل می‌کند. روایات را با ذکر مرجع و بدون سند نقل می‌کند. در مواردی نیز مرجع روایت را ذکر نکرده است. در بعضی موارد فقط به نقل مقطع مورد نظر بسنده کرده و از نقل بقیه روایت اجتناب کرده است. گاهی نیز به تحلیل یا جمع یا توجیه روایات می‌پردازد.

منابع تفسیر صافی

فیض کاشانی در مطالب تفسیر، از تفسیر منسوب به امام حسن عسکری (ع) و تفسیر بیضاوی، بسیار استفاده کرده است. در مقدمه دوازدهم می‌گوید: در سوره بقره اغلب تفسیر ما از تفسیر منسوب به امام حسن عسکری (ع) است؛ به همین جهت بدون ذکر نام تفسیر، روایات آن را نقل می‌کند؛ گاهی عین عبارات تفسیر را می‌آورد، گاهی اندکی را حذف و بقیه را می‌آورد و گاهی نیز نقل به معنا می‌کند. در نقل روایات نیز از منابع تفسیری و غیر تفسیری متعددی استفاده کرده که بیشترین آن نقل از

تفسیر قمی، تفسیر عیاشی، کافی و تفسیر مجمع البیان است.

داستان‌ها و اخبار یهودی و نصرانی را که در جامعه اسلامی راه یافته است، اسرائیلیات می‌نامند. این روایات از سوی کعب الأخبار، وهب بن منبه، ابن جریر، سدی و دیگران نقل شده است. گاهی اسرائیلیات در اصطلاح صرفاً به روایاتی اطلاق می‌شوند که صبغه یهودی دارند. لازم به ذکر است روایات اسرائیلی در ظاهر حامل هیچ نوع مفهوم ارزشی نبوده و به طور مطلق مردود نمی‌باشد. و هر حکایت اسرائیلی که از یهود یا مسیحیت مطرح می‌شود نادرست نیست، بلکه اخبار اسرائیلی بر سه گونه صادق، کاذب و در خور سکوت است. در تفسیر صافی هم برخی از حکایت‌ها و داستان‌های اسرائیلی به روایت از تفسیر قمی و دیگر تفاسیر شیعی نقل شده است. فیض کاشانی در صافی، خبر اسرائیلی را به تمامه نقل می‌کند و در مواردی به نقد و بررسی آن می‌پردازد.